

ความเป็นมา

องค์การอนามัยโลก (WHO,1998) ได้ให้คำจำกัดความของ "โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ" ว่าเป็น "โรงเรียนที่มีขีดความสามารถแข็งแกร่ง มั่นคง ที่จะเป็นสถานที่ที่มีสุขภาพอนามัยที่ดี เพื่อการอาศัย ศึกษา และทำงาน" "A health promoting school is a constanly strenghtening its capacity as a healthy setting for living, learning and working" และสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2545) เรียบเรียงขึ้นคือ "โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ คือ โรงเรียนที่มีความร่วมมือร่วมใจกัน พัฒนาพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมให้อื้อต่อสุขภาพ อย่างสม่ำเสมอเพื่อการมีสุขภาพดีของทุกคนในโรงเรียน" พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 24 ได้กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ันเกิดจากการ จัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อ เนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขจะเห็นได้ว่าสุขภาพอนามัยของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสนใจดูแลส่งเสริมจากหลาย ๆ ฝ่ายโดยเริ่มจากตัวของนักเรียนเอง ผู้ปกครอง โรงเรียน สถานีอนามัย เพราะสุขภาพอนามัยของร่างกาย เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียน มีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต ได้

เนื่องจากนักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และการเอาใจใส่ในสุขภาพอนามัยของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทันตสุขภาพ การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย หรือการดูแลด้านสุขภาพอนามัยโดยทั่วไปของตัวนักเรียน รวมทั้งบุคคลภายในครอบครัว โรงเรียน จึงเป็นสถานที่สำคัญในการถ่ายทอด ให้ความรู้แก่นักเรียน ทั้งในระดับปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าว เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพอนามัย ของตนเอง และเป็นการสร้างสุขนิสัยที่ดีให้กับตนเอง

ผลการประเมินคุณภาพภายนอกในมาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี โรงเรียนบ้านบึงหล่มมีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสุขภาพเด็กวัยเรียน อันจะนำไปสู่สขุภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และในส่วนของข้อเสนอแนะที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่สูง ขึ้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสนอว่า

1. บุคลากรสาธารณสุขที่รับผิดชอบ ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ต้องทำความเข้าใจในแนวคิดการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ให้ชัดเจน และสามารถชี้แจง ทำความเข้าใจในแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และองค์กรชุมชนบุคลากรสาธารณสุขที่รับผิดชอบ ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ต้องทำความเข้าใจในแนวคิดการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ให้ชัดเจน และสามารถชี้แจง ทำความเข้าใจในแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และองค์กรชุมชน
2. หน่วยงานระดับสูง ต้องสร้างแรงจูงใจด้านบวกให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม สม่่าเสมอ โรงเรียนบ้านบึงหล่ม จึงได้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ตามกรอบแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

การพัฒนาาระบบคุณภาพของสถานศึกษา หรือหน่วยงานทางการศึกษา

การบริหารจัดการด้านการพัฒนาระบบคุณภาพของสถานศึกษา มีแนวคิดเชิงระบบ (Sytem Approach) โดยนำหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ดังสรุปเป็นแผนผังการบวนการดำเนินงาน 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน (planning)

1. วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา การดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านบึงหล่ม
2. กำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์

2.1 เป้าหมายการพัฒนา

- โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2.2 กลยุทธ์การพัฒนา

- จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- ศึกษาดูงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ
- จัดประชุมระดมสมอง มอบหมายงานให้ปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

- นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อหาทางพัฒนา ปรับปรุง ให้ดียิ่งขึ้น

2.3 แผนปฏิบัติการ (Action Plan)

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ และแนวทางการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านบึงหล่ม สามารถวางแผนการดำเนินการตามหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามตารางกิจกรรม ดังนี้

แผนปฏิบัติการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนบ้านบึงหล่ม

กิจกรรม	เป้าหมายกิจกรรม	ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม	ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรม	วิธีดำเนินงาน
1. ประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การดำเนินงานและการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ เรื่อง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	จำนวน 2 วัน (5 - 6 มี.ค.51)	คณะครู, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, คณะกรรมการดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นที่ศึกษาดูงาน การประชุม สอบถามความ คิดเห็น สัมภาษณ์ รองจากการประชุม

กิจกรรม	เป้าหมายกิจกรรม	ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม	ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรม	วิธีดำเนินงาน
2. ศึกษาดูงานการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ	ครูต้นแบบ การดำเนินการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	จำนวน 1 วัน (21 มี.ค.51)	คณะครู, คณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	จัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษาดูงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ สัมภาษณ์/ถอดจากการศึกษาดูงานตามแบบสัมภาษณ์
3. ประชุมระดมสมองมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ	การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้รับ การพัฒนาอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ	จำนวน 2 วัน (14 - 15 พ.ค.51)	คณะครู, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, คณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องและสรุปผลการประชุมระดมสมอง
4. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล	เพื่อประเมินผล การดำเนินงาน ให้คำแนะนำช่วยเหลือ การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	เดือนละ 2 ครั้ง (ทุกวันที่ 1 และ 15 ของทุกเดือน)	คณะครู, คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, คณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	สอบถามความ คิดเห็น, สังเกตพฤติกรรมแล้ว บันทึกและประเมินผล การดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติ (Action)

1. ปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
 - 1.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
 - 1.2 ศึกษาดูงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ
 - 1.3 จัดประชุมระดมสมอง มอบหมายงานให้ปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

- 1.4 นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ประสานงาน สร้างความตระหนัก สร้างความเข้าใจ และกระตุ้นการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ อย่างต่อเนื่อง
3. กำกับ ติดตาม ประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อให้ การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 3 การสังเกต (Observation)

1. สังเกต และสัมภาษณ์ความรู้สึกนึกคิด การปฏิบัติตามกิจกรรมตามแผนพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
2. บันทึกผล เก็บรวบรวมข้อมูล การปฏิบัติกิจกรรม และพฤติกรรมการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้แบบบันทึกการประชุม แบบประเมิน

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผล (Reflection)

1. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลผล การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนผลจากการพัฒนาว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้นบ้าง และมีปัญหาหรืออุปสรรคในการพัฒนาอย่างไรบ้าง
2. จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการวิพากษ์หาแนวทางปรับปรุงส่วนที่ยังเป็นปัญหา ยังไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้ โดยหากกลยุทธ์/วิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในวงรอบที่ 2

ผลการดำเนินงาน

- ด้านปริมาณ นักเรียนโรงเรียนบ้านบึงหล่ม มีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ร้อยละ 100
- ด้านคุณภาพ

1. ได้รับการรับรองมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ระดับทอง ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน จากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
2. ได้รับรางวัลชนะเลิศ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ระดับเพชร ระดับอำเภอ ปี พ.ศ. 2551 จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกำแพงเพชร
3. ได้รับรางวัลชนะเลิศ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ระดับเพชร ระดับจังหวัด เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2551 จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกำแพงเพชร
4. ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนแกนนำเครือข่ายเด็กไทยฟันดี ในโครงการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดี เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551 จาก

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

5. ได้รับรางวัลชมเชย การประกวดชมรมและศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น TO BE NUMBED ONE จังหวัดกำแพงเพชร ปี 2551 เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2551

จากผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร

6. ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ “โครงการสานฝันเยาวชนตรกรในโรงเรียนขยายโอกาส เขตปฏิรูปที่ดินระดับจังหวัด ปี 2550

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ปัจจัยเกื้อหนุนส่งผลให้การดำเนินงานเป็นเลิศ Best Practices ของโรงเรียนบ้านบึงหล่ม ประสบความสำเร็จ เกิดความภาคภูมิใจ ประกอบด้วย

1. ฝ่ายบริหารให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านเป็นอย่างดี

2. คณะครูผู้เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมือในการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จนเกิดผลเป็นที่ประจักษ์

3. นักเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

4. ได้รับงบประมาณสนับสนุน จากแหล่งต่าง ๆ

- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอคลองลาน ให้การดูแลตรวจรักษาสุขภาพนักเรียน และมอบวัสดุ อุปกรณ์ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพปากและฟัน, สนับสนุนงบประมาณในการเดินรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก,

เดินรณรงค์ต้านภัยเอดส์, อบรมให้ความรู้โครงการลดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้ำไหล สนับสนุนงบประมาณเดินรณรงค์ต้านภัยยาเสพติดในสถานศึกษา

บทเรียนที่ได้รับ

การดำเนินงานจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ และงบประมาณสนับสนุน อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

แนวทางในการพัฒนาในอนาคต

1. พัฒนาครู และบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
2. อบรมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียน คนในชุมชน เรื่อง การดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองอย่างถูกต้อง
3. ส่งเสริมสนับสนุนครู จัดกิจกรรมการดูแลสุขภาพอนามัยนักเรียน ตามแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
4. พัฒนาสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนรู้
5. จัดหาและระดมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานบริหารจัดการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ